

Sportkörning med häst och vagn

En introduktion till ett gammalt kulturarv och en spännande modern hästsport!

Maratonekipage på Johannesberg.

Innehåll

Körning med häst och vagn	2
Ekipaget	4
Sportkörningens moment	6
Tävlingar	7
Säkerhet och kontroller	9
Om Johannesbergskuskarna	12

Körning med häst och vagn

Varför köra med häst?

Körning är en väldigt bra träningsform för de flesta hästar och ett utmärkt komplement till ridning. Genom att variera körning och ridning bygger man upp en stark och hållbar häst. Körning är också ett trevligt sätt att umgås med sin häst. Man bygger en bra kommunikation och förtroende mellan människa och häst. Dessutom kan alla, unga som gamla, syssla med körning.

Genom att köra en häst skapas en varierad träning utan onödig belastning. När hästen jobbar genom kroppen med vikten i en vagn bakom sig, stärks baddelmuskulatur och rygg. Dessutom minskar risken för belastningsskador och hältor. Det är lämpligt att aktivera unghästar med tömkörning och körning så att de bygger upp sina ryggmuskler innan det är dags att bära ryttare. En väl inkörd häst blir ofta mycket stark och hållbar av körningen och kan ofta tävlas högt upp i åldrarna, till glädje för alla inblandade. En bra ridhäst är även en bra körhäst, liksom en bra körhäst är en bra ridhäst. Till exempel så rids och tränas alla körhästar under ryttare på Hovstallet för att erhålla starka och hållbara hästar.

Ponnyer passar utmärkt för körning, här ett ponnyekipage som tävlar hos Dala Kuskällskap.

En körhäst kan också användas hemma på gården i praktiskt vardagsarbete som att dra en gödselkärra eller harva ridbanan. Sportkörning med häst och vagn är också en fartfylld och spännande tävlingsform där samarbete mellan häst och kusk är avgörande. Vi som sysslar med körning har väldigt roligt och trevligt tillsammans, körspporten är väldigt social!

Historik

Körning med häst och vagn har förekommit sedan urminnes tider. Häst och vagn användes för att transportera människor och gods samt för arbete på åker och i skog. En välkänd hällristning vid Angarn i Vallentuna föreställer en vagn med fyra hjul och två hästar. Ristningen visar att transporter med häst och vagn var viktigt redan under bronsåldern, men körning med häst och vagn användes även för nöjes skull och i tävlingar.

Under 1800-talet hade körhästen sin storhetstid och användes världen över för att dra hästvagnar, spårvagnar och bussar. Den industriella revolutionen med motordrivna fordon gjorde dock med tiden körhästarna överflödiga. Under 1970-talet började intresset för körning som sport återigen att växa. Idag körs flera tävlingar internationellt och intresset för sporten stiger. Sverige har haft stora framgångar med världsmästare som Tomas Eriksson samt Nicke och Christer Pålsson.

Hästkörning idag

Travsport är hästkapplöpning där en kusk i en sulky (tvåhjulig vagn) med en häst tävlar i trav på en rundbana. Hästarna är antingen kallblodstravare eller varm-

blodstravare och det finns även ponnytrav. Trav är också en spelform.

Brukskörning är en lugnare tävlingsform med inriktning på samarbetet mellan kusk och häst. Alla tävlande använder en flakvagn (arbetsvagn med flak och fyra hjul) och kör en bana. **Skogskörning** är en precisions- och arbetskörning i skogsmiljö. Ved och timmer förflyttas genom snirkliga banor. Hästarna är oftast lite grövre arbetshästar som nordsvensk brukshäst eller ardenner.

Många kuskar använder vackra hästar, seldon och vagnar för bröllopskörningar eller liknande. Detta är ingen tävlingsform men brukar vara mycket uppskattat. Hovstallet i Stockholm håller gamla körtraditioner vid liv och använder påkostade vagnar som kupé och landå samt vackra seldon för korteger och transport av personer under officiella ceremonier.

Sportkörning är en modern sport där man tävlar i körning med häst och vagn. I sportkörning tränar och tävlar man med ponny eller häst i enbet (en häst), par (två hästar bredvid varandra), tandem (två hästar efter varandra) samt fyrspann (fyra hästar). När hästar är spända framför de egentliga draghästarna kallas detta körning med spann. I fyrspann kallas de främsta hästarna förlöpare och hästarna närmast vagnen stånghästar. Sportkörningen har, liksom fälttävlan (för häst med ryttare), tre delmoment – dressyr, maraton och precision (konkörning). Hästarna kan vara av nästan alla sorters raser och storlekar. Traditionellt tävlade man alltid utomhus men numera tävlas det också i ridhus och andra större arenor, kallad "arenakörning".

Välkommen till denna introduktion till sportkörning med häst och vagn!

Macken är ett av de fasta hinder som finns på köranläggningen Johannesberg.

Ekipaget

Ett hästekipage består av kusk, groom (medhjälpare) och häst(ar). I fyrspann finns en kusk och två groomar. Kusken har ansvaret för att framföra ekipaget, säkerheten, att följa tävlingsreglementet och hästens välbefinnande. För att bli en bra kusk krävs hästvana, gott omdöme och mycket träning. Groomen ska ta hand om häst och utrustning, hålla koll på tider, visa vägen i maraton, "burka" i kurvor samt vara beredd att ingripa vid olyckor eller incidenter. Vid körning med par eller spann bör ekipaget ha matchande hästar i storlek, styrka och utseende.

Vagnar

De flesta vagnstyper kan användas vid sportkörning – tvåhjuliga vagnar som gigg och rockard eller fyrehjuliga vagnar som dressyrvagn (spider) och maraton-

vagn. Vid tävling ska samma vagn användas i momenten dressyr och precision. I maraton används en tålig modern maratonvagn. I lättare klasser är det vanligt att maratonvagn används vid samtliga tävlingsmoment.

Vid tävling ska vagnen och groomen ha en ekipageskylt och hästen ett ID-nummer. Ekipage- och hästnummer hittas i startlistan. Vagnarna har varierande bredd, i högre klasser mellan 125 och 158 cm beroende på antalet hästar och klass. Vagnsvikten varierar upp till 600 kg för fyrspann med häst.

Körhästen

De flesta ponny- och hästraser kan användas som körhästar, alltifrån shetlandspanny till nordsvenskar. Vanligast är dock varmblod, till exempel svenskt halvblod. Hästen bör vara trygg,

Ett ponnyekipage i full fart genom ett marathondrager på Johannesberg.

orädd och lyhörd för att passa som körhäst. Inkörning av hästar kräver gedigen kunskap, noggrannhet och tålmod. En inkörd häst är till stor glädje och hästen blir både hållbar och stark av körningen. Många körhästar tävlas högt upp i åldrarna. De flesta hästar tycker att det är roligt att dra vagn.

Seldon

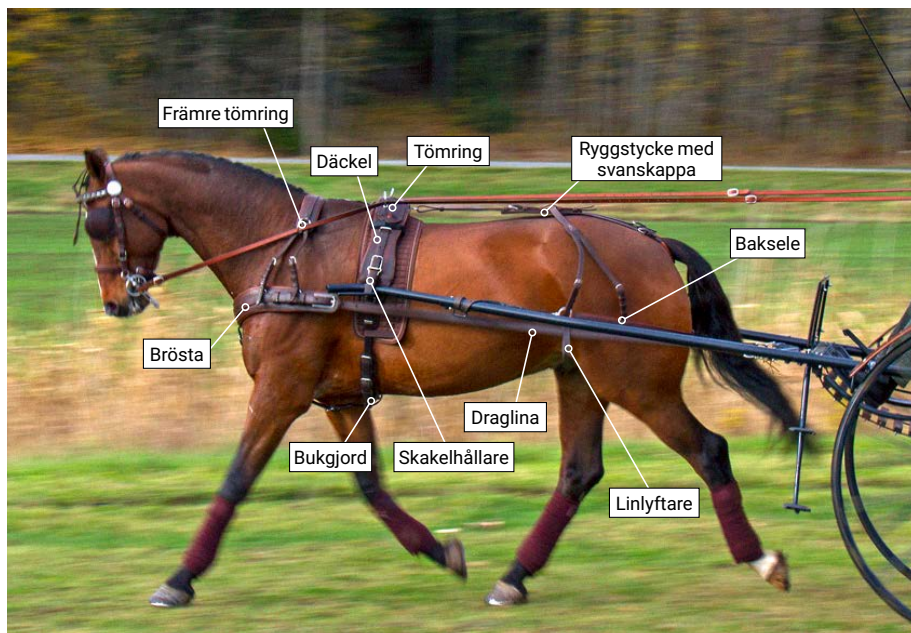
Seldon är en benämning på remtyg med tillbehör för hästens användning som dragare. Hästselar förekommer av olika typer. Loksele har två sidostycken (lokor) som vilar på hästens bogblad. Lokselen används vid tyngre drag som bruks- och skogskörning. Kollersele har ett koller, en krans runt halsen. Kollersele används vid finare paradkörningar samt ibland vid dressyrkörning. Bröstsele har en liggande rem över bringan, bröst. Inom sport-

körning används nästan uteslutande bröstsele. Hästen drar vagnen med draglinor medan hästen ramas in och vagnen hålls emot av skaklarna (i nedförsbackar).

Klädsel

Klädseln inom hästkörning är föremål för många traditioner. Kuskar och groomar klädde sig förr i vackra kläder som matchade vagnarna. Här förekom plommonstop och hattar, fina kostymer, tweedjackor och jaktklädsel. Kvinnliga kuskar hade vajande hattar, skraddarsydd dräkter eller tweedjackor och färgerna matchade vagnen.

Idag används denna traditionella klädsel endast vid uppvisningar och vid dressyr i högre klasser. Vid tävlingar används moderna funktionella sportkläder med hjälm och skyddsväst. Klädseln ska dock gärna vara densamma

Bilden illustrerar en bröstsele och dess olika delar.

på kusk och groom samt matcha vagnen. Kusken ska ha körförkläde, handskar (helst bruna) och körspöt i handen. Plagg med kort ärm eller kortbyxor är inte tillåtet i dressyr och precision.

Sportkörningens moment

Modern sportkörning är en fartfylld sport som kräver lydnad, snabbhet, uthållighet och precision hos ekipaget. I sportkörningen tränar och tävlar man i tre delmoment – dressyr, maraton och precision.

Dressyr

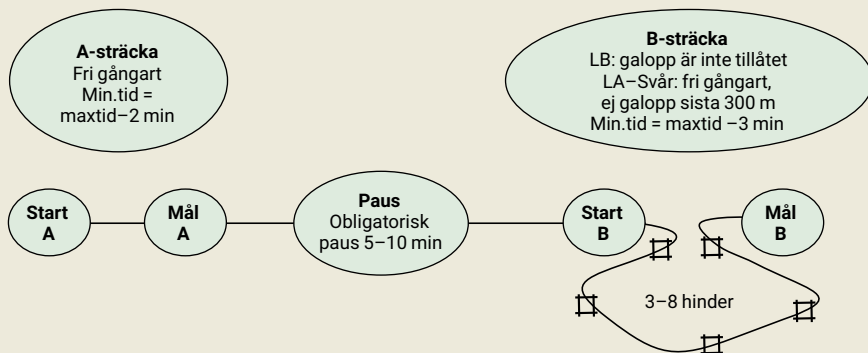
I dressyren körs ett program i gångarterna skritt och trav, för enbet även i galopp i högre klasser. Precis som i uppsutten dressyr så gäller det att genomföra alla moment i rätt ordning och så perfekt som möjligt. Dressyren bedöms och poängsätts av en eller flera domare. Dressyrbanan är en stor ridbana 20–40 gånger 60–100 meter. Dressyrens avsikt är att bedöma hästarnas gångarter, lydnad, lätthet, framåtbjudning och lösgjordhet. Dessutom bedöms kuskens

användning av hjälper, hantering av körspö (pisk) och tömmar samt noggrannhet i rörelsernas utförande.

Maraton

Maratonprovet påminner om fälttävlans uthållighetsprov och är det mest fartfyllda momentet. Maraton består av två sträckor. Först A-sträckan (distanssträcka) som är en slinga på 5–10 km som ska köras på en idealtid (min- och maxtid). Ibland ersätts A-sträckan av ett "uppvärmningsområde" där kuskarna kör runt i minst 20 minuter för att värma upp hästarna innan hinderbanan. Därefter kommer B-sträckan (hindersträckan) som ska köras på en idealtid. På den här sträckan finns 3–8 hinder som ekipaget ska passera. Hindren är märkta med flera portar som ska tas i rätt ordning. Tidtagningen startar när ekipaget går in i hindret och stoppas när ekipaget kör ut igen och det gäller att passera hindret så fort som möjligt. Vissa hinder har rivningsbara delar och varje kloss/boll som ramlar ned ger straffpoäng. Maratonmomentets avsikt är att testa hästarnas lydnad,

Skiss över upplägget av körningens maratonmoment

kondition och uthållighet samt kuskens skicklighet och förmåga att hålla föreskrivna tempon och gångarter.

Precision

Det avslutande precisionsprovet körs på en bana med hinder utmärkta med koner med bollar på toppen. Det påminner mycket om hoppning, men istället för att hoppa över hinder så kör ekipaget igenom hindren. Hindren måste tas i rätt ordning och varje boll som trillar ned ger straffpoäng. Även överskriden maxtid ger straffpoäng. Vid flera felfria ekipage sker ibland en omkörning på tid. Precisionens avsikt är att testa hästarnas lydnad och smidighet samt kuskens förmåga att manövrera och hålla föreskrivet tempo.

Tävlingar

Regler och bestämmelser för körtävlingar finns i Svenska Ridsportförbundets aktuella Tävlingsreglemente för sportkörning, TR V. Här redovisar vi bara ett sammandrag av de viktigaste reglerna. Alla tävlingar är utlysta i en tävlingsdatabas, information om tävlingen framgår av en "proposition" från arrangören av tävlingen. Praktisk information lämnas i ett särskilt "kuskmeddelande".

Genomförande

En "fullständig körtävling" med tre moment kan tävlas på en, två eller tre dagar. En endagstävling börjar med dressyr följt av maraton med inlagd precision. En tvådagars tävling innehåller

Tävlingens precisionsmoment körs ofta på en ridbana. Ekipaget tävlar med maratonvagn.

första dagen dressyr och sen precision samt dag två maraton. Vid en tredagars-tävling körs dressyr dag ett, maraton dag två och dag tre avslutas tävlingen med precision.

För att genomföra en tävling så behövs överdomare, domare, banbyggare och veterinär (vid maraton). Dessa är normalt arvoderade medan övriga funktionärer arbetar ideellt. Banbyggaren bygger banor och ritar banskisser för momenten maraton och precision till varje tävlings-tillfälle. Banorna är olika långa och med olika svårighetsgrad beroende på klass. Dressyrprogrammen är dock standardiserade i TR V för varje klass.

Pay and Drive

Numera finns även "träningstävlingar", så kallade Pay and Drive. Dessa är lite enklare och innehåller oftast endast ett eller två moment under en dag. Avsteg från tävlingsreglementet kan göras. Grönt kort eller tävlingslicens krävs inte. I princip kan vilket ekipage som helst anmäla sig, betala startavgift och ställa upp. Syftet är att göra det enklare att arrangera tillfällen för att utbilda och träna tävlingsekipage.

Krav

För att få tävla i hästkörning krävs att:

1. Kusken har Grönt kort
2. Kusken har tävlingslicens
3. Hästen är vaccinerad och frisk
4. Hästen har hästlicens
5. Kusk, groom, häst och vagn har rätt klädsel och utrustning
6. Ekipaget har betalat startavgift för tävlingen

Klassindelning

I körning arrangeras olika klasser utifrån hästarnas storlek (ponny eller häst) och antal hästar (enbet, par och fyrspann). Det finns fyra svårighetsgrader; Lätt B (LB), Lätt A (LA), medelsvår (Msv) och svår (sv), vilka skiljer sig åt genom en stegring i svårighetsnivå. Beroende på klass så varierar dressyrprogram, maratonsträckor och antal hinder. Dessutom varierar hinderbredden i precision, från vagnsbredd plus 20 cm till plus 40 cm. Det är därför vagnens bredd måste mätas innan tävling och det är därför funktionärer syns springa omkring på precisionsbanan innan varje ekipage för att justera hindrens bredd!

Kvalificering

För att få stå upp i tävling måste ekipaget kvalificera sig i steg enligt följande:
Lätt B avdelning B: Ingen kvalificering
Lätt B avdelning A: minst en kvalificerande Lätt B avdelning B tävling
Lätt A: minst två kvalificerande Lätt B tävlingar, varav minst en i avdelning A
Medelsvår: minst två kvalificerande Lätt A tävlingar
Svår: minst två kvalificerande medelsvåra tävlingar

Poängberäkning

Poängberäkning vid sportkörning är relativt komplicerad men bygger på följande. Inom sportkörning tävlas i tre moment: dressyr, maraton och precision. I varje moment erhåller ekipagen straff-poäng. Det ekipaget med lägst straff vinner. I fullständiga tävlingar räknas resultatet i de olika momenten samman, i tävlingar med enskilda moment delas pris ut i varje moment.

Dressyr: Domarna tittar på ekipagets genomförande av varje övning/rörelse och sätter sedan poäng mellan 0 och 10. När man räknar ihop alla siffror så får man en domarpoäng. Varje dressyrprogram har en maxpoäng. Man får fram straffpoängen genom att dra domarpoängen från maxpoängen.

Maraton: Maratonresultatet erhålls genom att ekipagets straffpoäng för både sträckor och hinder adderas. För A-sträckan ges straffpoäng för tid utanför idealtiden. För B-sträckan ges straffpoäng för tid utanför idealtiden. Tiden i samtliga hinder läggs samman och räknas om till straffpoäng genom att multipliceras med en faktor.

Precision: Varje rivning (nedriven boll) ger straffpoäng. Överskriden maxtid ger straffpoäng.

Dessutom kan det tillkomma straffpoäng för felkörning, avsittning av groom eller andra regelbrott i alla tre momenten, se vidare i TR V.

Säkerhet och kontroller

Säkerhet

Sportkörning är relativt förskonad från olyckor, men som i alla verksamheter med djur inblandade ska man ha respekt för de risker som kan uppstå. Hästar är flyktdjur och även den mest vältränade hästen kan få panik och hoppa till. På tävlingsbanan kan det inträffa att vagnar fastnar i hinder eller välter. Det är därför hjälmkrav på både kusk och groom i alla moment, i maraton krävs dessutom skyddsväst. Hästen ska i samtliga moment vara korrekt anspänd. Huvudlag med nosgrimmor ska användas, skygg-lappar bör användas. Normalt används träns- eller stångbett. Kusken ska sitta på kuskbocken och hålla i tömmar och

Ekipaget får just startsignal för precisionsmomentet.

Vid funktionskontrollen kontrolleras att alla regler uppfylls och att utrustningen sitter korrekt.

körspö (pisk) när hästen är förspänd. I maraton skall körspöet finnas på vagnen. På tävlingsområdet ska hästen ledas i huvudlag med brett eller i gramma med grimskäft som löper runt nosen. I maraton ska hästen vara skodd eller ha hovboots.

Hjälp

Varje ekipage har en groom som ska hjälpa kusken. Åskådare ska inte hjälpa till om de inte blir direkt ombedda eller om det föreligger en akut nödsituation. I maraton och precision ger groomen väganvisningar, men i dressyr får groomen inte hjälpa kusken. Groomen får bara stiga av vagnen under pauser, framkörning och transportsträckor. Om någon utrustning går sönder eller lossnar under dressyr och precision, ska domaren ge signal. Kusken stannar och groomen stiger av för att åtgärda felet. Kusken får inte stiga av vagnen under något tillfälle på tävlingsbanan. Men oavsett tävlingsreglementet ska kusk och groom naturligtvis ingripa om det finns fara för olycka eller skada på häst eller människor.

Portarna i maratonmomentets vattenhinder är ofta placerade så att man kan välja en kortare väg rakt genom vattnet eller en längre väg vid sidan om vattnet.

De flesta hästar tycker att körning är väldigt roligt och tar gärna i lite extra, särskilt i maratonmomentet.

Funktionskontroll

Funktionskontroll ska ske före start i varje moment i lättare klasser. Syftet med funktionskontrollen är att kontrollera att ekipagen uppfyller bestämmelserna i tävlingsreglementet. Ekipaget kör in i funktionskontrollen, groomen går av vagnen och ställer sig framför hästen. Funktionskontrollen genomförs av domaren eller annan utsedd person. Ofta mäts även bredden på vagnen. Ekipage som har brister i utrustningen ska åtgärda dessa före start.

Spannkontroll

Spannkontroll är frivillig och kan arrangeras som "uppvisningstävling". Syftet med spannkontroll är att bedöma ekipagets presentation och utseende. Man tittar på klädsel, utrustning och häst samt att allt

är välputsat och väl anpassat till ekipaget. Till exempel så bör både beslag på hästens seldon och vagnens utsmyckningar vara antingen helt förnicklade eller enbart i mässing. Tömmar ska helst vara bruna, svarta användes förr bara vid begravning. Körspöet (piskan) ska vara lång nog att nå hästen vid däckelläget.

Veterinärbesiktning och bettkontroll

Hästen ska vara fullt frisk och vaccinerad mot hästinfluensa för att få delta i en tävling. Vid själva tävlingen görs veterinärbesiktning innan start i maratonmomentet. Kontroll av hästens betsel och mun ska ske efter varje moment. Betsel får ej skada hästen. Upptäcks en skada, t ex ett sår eller blod i hästens mun, så får ekipaget inte fortsätta tävlingen utan stängs omedelbart av.

Körning – en hästsport för alla!

Sportkörning är en sport öppen för alla: unga som gamla, tjejer och killar, från nybörjare till rutinerade tävlingskuskar. Det finns särskilda klasser för barn och ungdomar samt para-klasser för personer med funktionsnedsättningar. För den som inte vill eller kan rida är sportkörning ett mycket gott alternativ. Kontakta oss på Johannesbergskuskarna eller Svenska Ridsportförbundet för mer information om denna spännande hästsport!

Johannesbergskuskarna

Johannesbergskuskarna (JoK) är en ideell förening för sportkörning. Vi har anordnat träningar och tävlingar i sportkörning sedan i början av 1990-talet. Föreningen håller till på en hästanläggning vid Johannebergs slott utanför Rimbo som vi driver tillsammans med Stockholms Körsällskap samt vid stall Thorsholma i Vallentuna. Vi är anslutna till Svenska Ridsportförbundet, SvRF, vilket innebär att vi kan utfärda tävlingslicenser samt att våra medlemmar är försäkrade mot olycksfall vid träning, tävling samt transport.

Vi välkomnar alla körintresserade som nya medlemmar, aktiva som stödjande. Information om aktiviteter, medlemskap och medlemsavgifter finns på vår hemsida,

www.jok.horse

Ett ekipage med gigg under dressyrmomentet på en tävling på Johannesberg.